

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA ENERGIATUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT

Nemzeti törvényszéki analitikai könyvtár (Library) kiegészítése egyéb típusú nukleáris anyagok vizsgálatával és új paraméterekkel

Tálos Katalin, Kovács-Széles Éva

Magyar Tudományos Akadémia Energiatudományi Kutatóközpont

OAH MMT, 2017. június 08., Budapest

Vállalt feladatok

- Egyéb típusú nukleáris anyagok vizsgálata és adatainak bevitele az adatbázisba:
- Az adatbázis kiegészítéséhez más típusú, Magyarországon megtalálható nukleáris anyagok (pl. uranil-acetát, tórium-nitrát) karakterizálása
- Módszerfejlesztés egyes paraméterek pontosítására, új paraméterek megadása: ritkaföldfém-tartalom
- Adatok bevitele az NNFL programba (közel 80 minta), valamint a program tesztelése keresési modellekkel
- Új paramétereket bevezetése (pl. LIBS ujjlenyomat-szerű spektrumok felvétele és azok kemometriás kiértékelése, ESCA mérések)

Vizsgált minták

U- és Th-tartalmú laboratóriumi vegyszerek

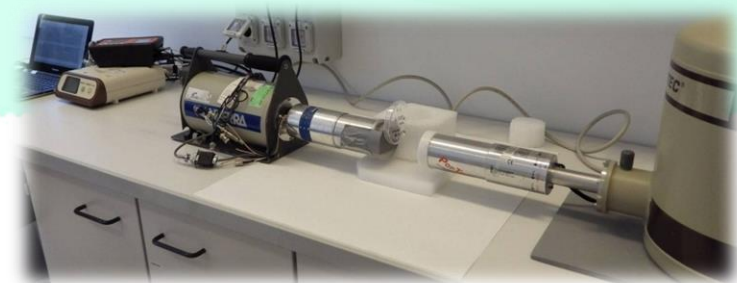
(uranil-acetát, uranil-nitrát, tórium-oxid, tórium-nitrát, tórium-hidroxid, uranil-szulfát, tórium-szulfát, stb.)

- korábbi lefoglalásokból származó, illetve talált nukleáris anyagok
- 2016 januárjából származó 50 minta
- más minták: ismert gyártóval rendelkező nukleáris laboratóriumi vegyszerek

Vizsgálati módszerek

- Fizikai vizsgálatok
- SEM
- Fourier-transzformációs Infravörös Spektroszkópia (FTIR)
- Gamma-spektrometria
- Induktív csatolású plazma tömegspektrometria (ICP-MS):
  - urán izotóp-összetétel
  - urán- és tórium-tartalom egységnyi anyagra vonatkoztatva
  - ritkaföldfém-tartalom és profilok
  - egyéb elemtartalom
  - kormeghatározás (gyártási idő)
  - ólom izotóparány
  - reprocesszálttság vizsgálat (U-236-tartalom)
- Lézer Indukált Plazma Spektrometriai (LIBS) elemzések

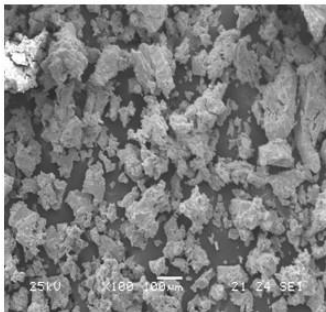

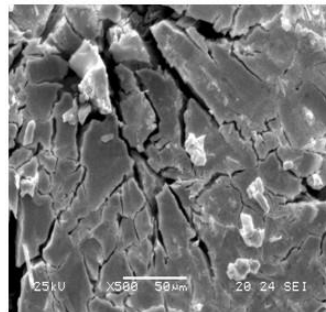
Vizsgálati eredmények: Fizikai vizsgálatok

Az uranil-acetát és uranil-nitrát minták élénksárga színűek, a tórium-tartalmú vegyületek fehérek. Kristályos, vagy porszerű formájukban, valamint színmélységükben olykor eltérés mutatkozik, gyártótól és vegyülettől függően. Az uranil-acetátok inkább porszerű, míg a nitrátok kristályos, nagyobb kristályokat tartalmazó anyagok (morfológiai vizsgálatukat a következő fejezet tartalmazza).

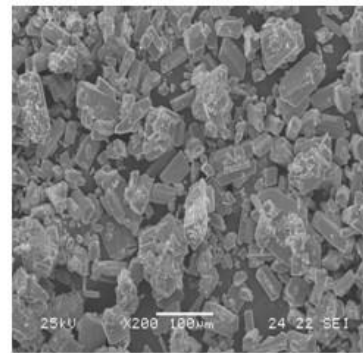
L0001_22

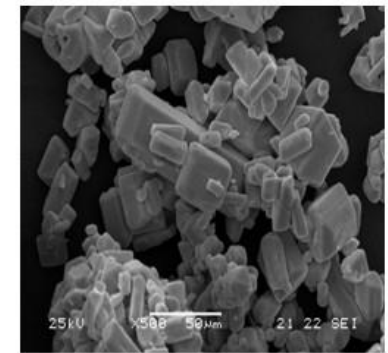
L0001_15_2

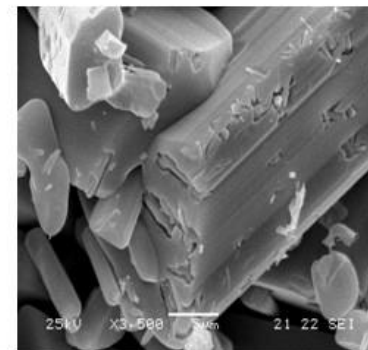
L0001_1

L0001_8_4

L0001_11

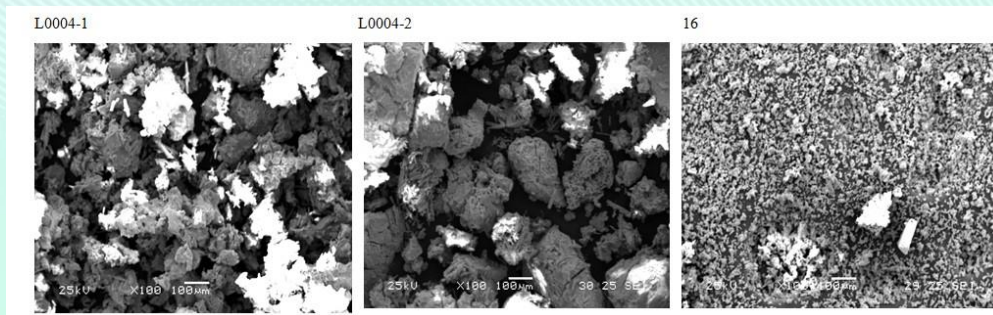
Uranil-nitrátok

Uranil-acetátok

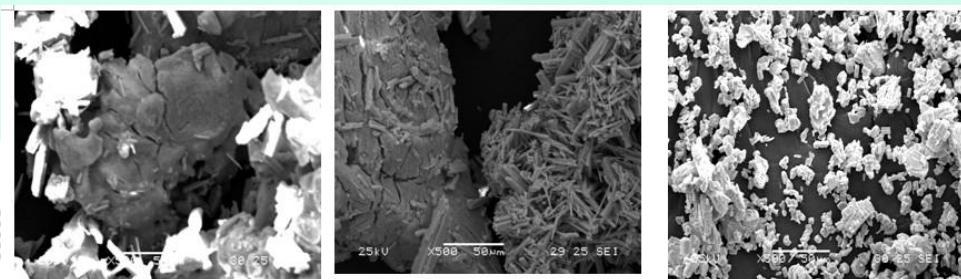
Vizsgálati eredmények:

Fizikai vizsgálatok

- Elektronmikroszkópos felvételek alapján egymástól jól elkülöníthetők a különböző vegyszerek
- Egy csoportba tartozó, de különböző gyártójú minták (pl. uranil-acetát, vagy uranil-nitrát típusú minták) között jelentős szerkezeti különbségek → különböző gyártási eljárás
- SEM felvételek és morfológiai vizsgálatok alapján az egyes gyártók jól elkülöníthetők
- Az ismeretlen, „gyártóval nem rendelkező” mintákat besorolhatók egy-egy gyártóhoz

Uranil-acetátok

L0004-1

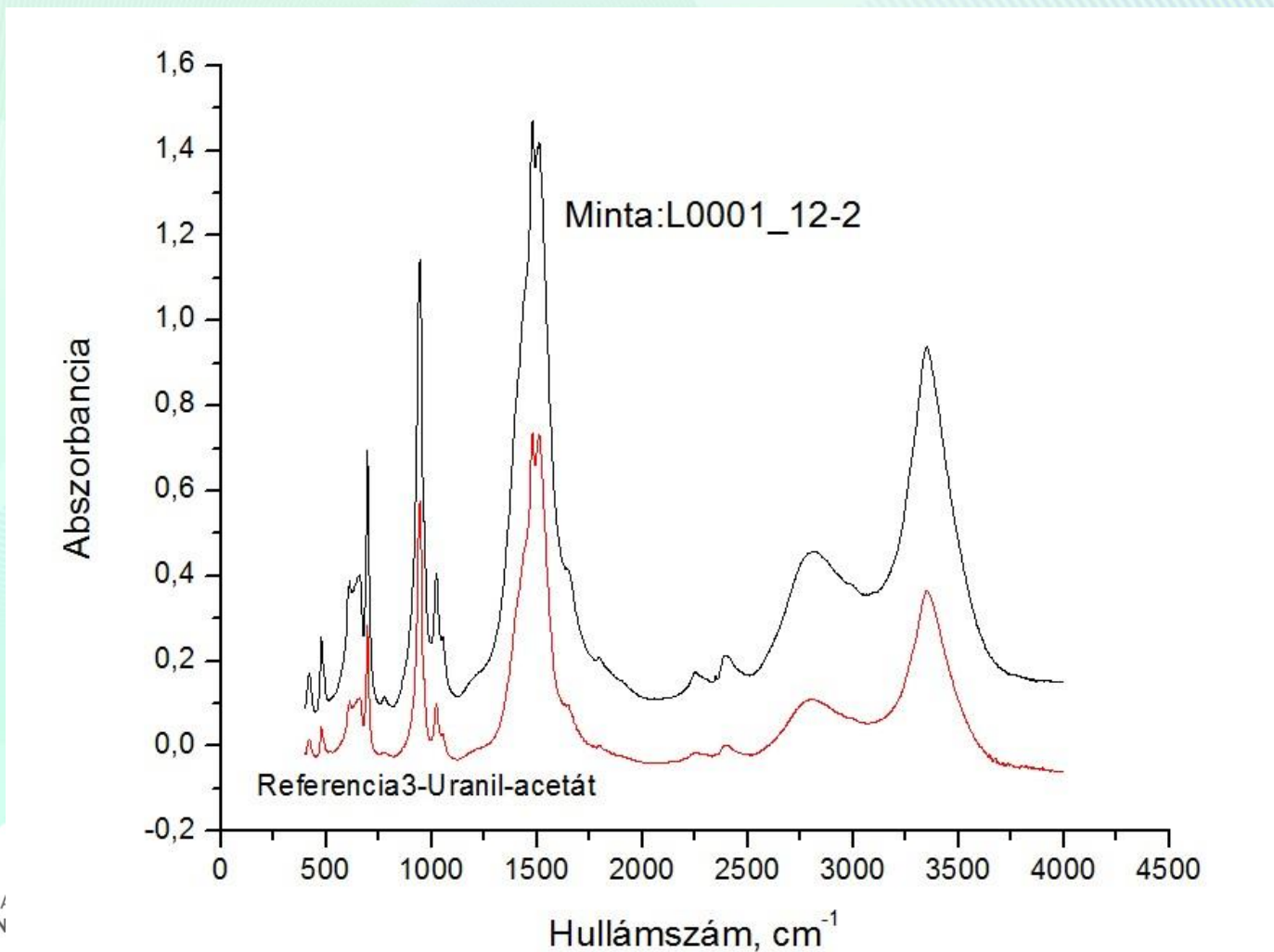
L0004-2

16

Vizsgálati eredmények: IR vizsgálatok

IR vizsgálattal az anyagok kémiai szerkezete jól azonosítható volt

Vizsgálati eredmények: ICP-MS eredmények – izotóp összetétel

Legtöbb anyag **természetes összetételű urán**
néhány **szegényített urán** tartalmú minta és ezek közül néhányban **U-236**
izotóp-tartalmat is mértünk

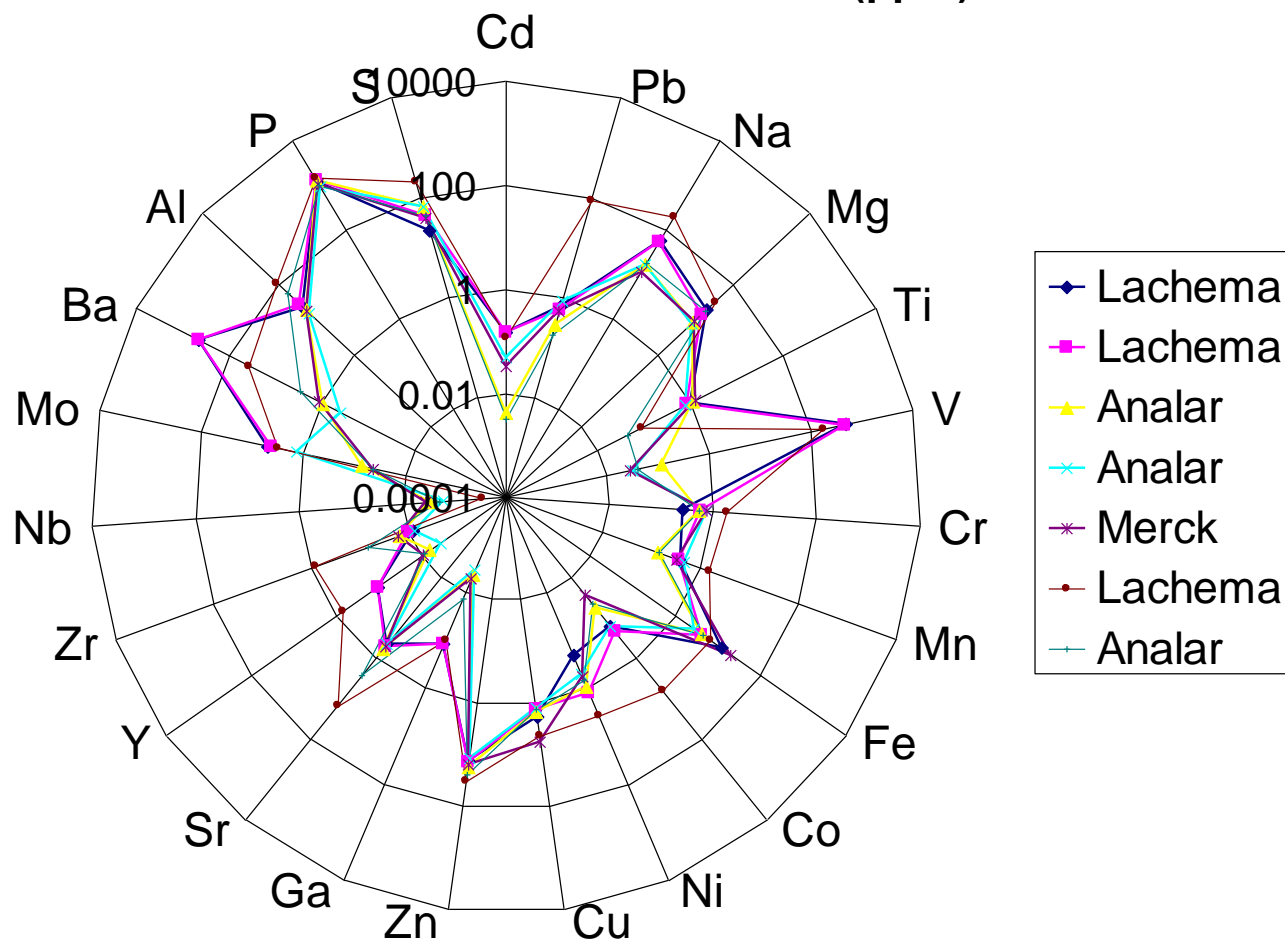
U-236 jelenléte → anyagokat valószínűleg a használt/kiégett nukleáris
üzemanyag újrafeldolgozásának (reprocesszálás) melléktermékeként
gyártották

U-236 nem csak az alapanyagból származhat, hanem gyártási
szennyezésből is. A vegyszerek olyan urándúsító üzemben készültek, ahol
reprocesszált anyagot is felhasználnak dúsításhoz, így az U-236 csak
technológiai szennyezés az anyagokban, de ebben az esetben is urán-
dúsítóban gyártották ezeket az anyagokat

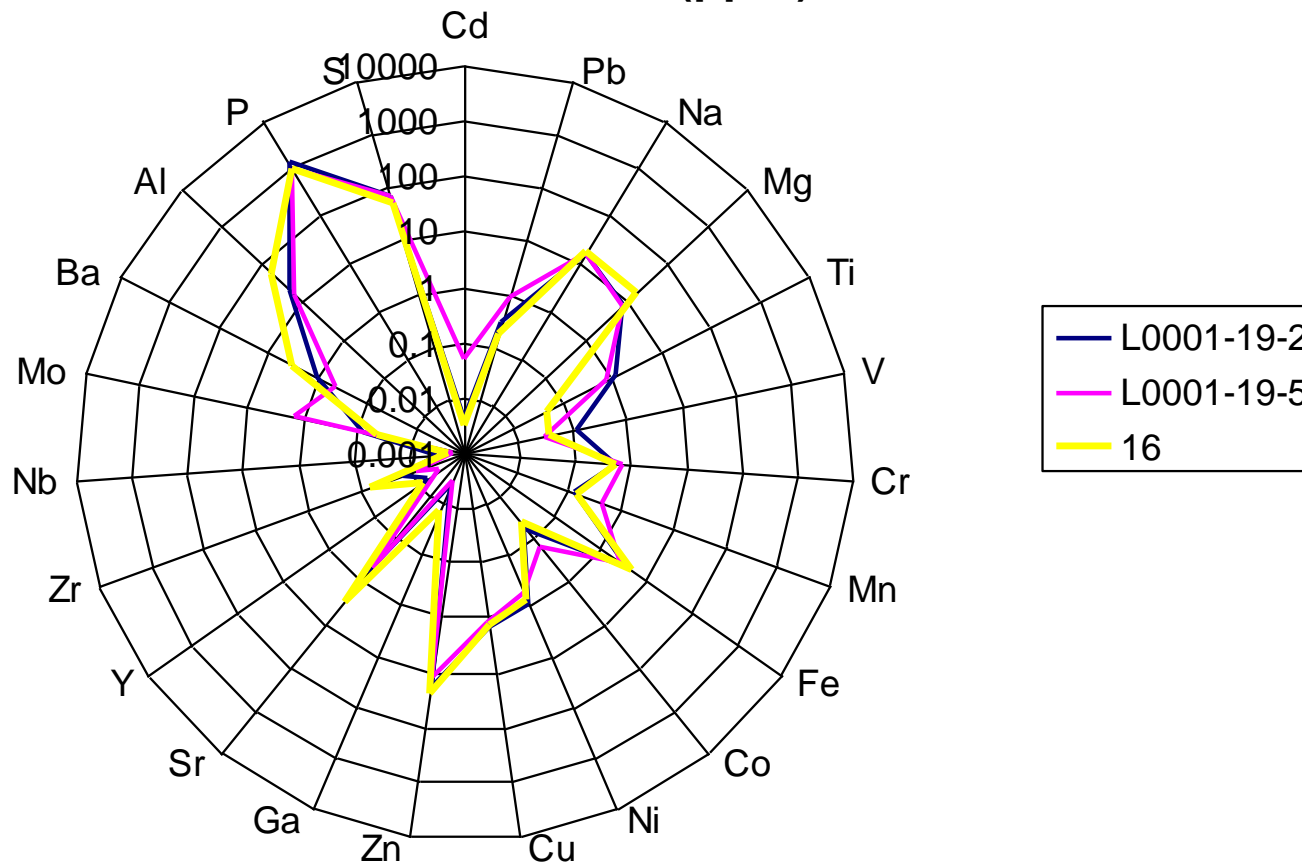
Vizsgálati eredmények: ICP-MS eredmények – szennyező elemek

Különböző gyártmányú uranil-acetátok
elemösszetételének összevetése (ppm)

Vizsgálati eredmények: ICP-MS eredmények – szennyező elemek

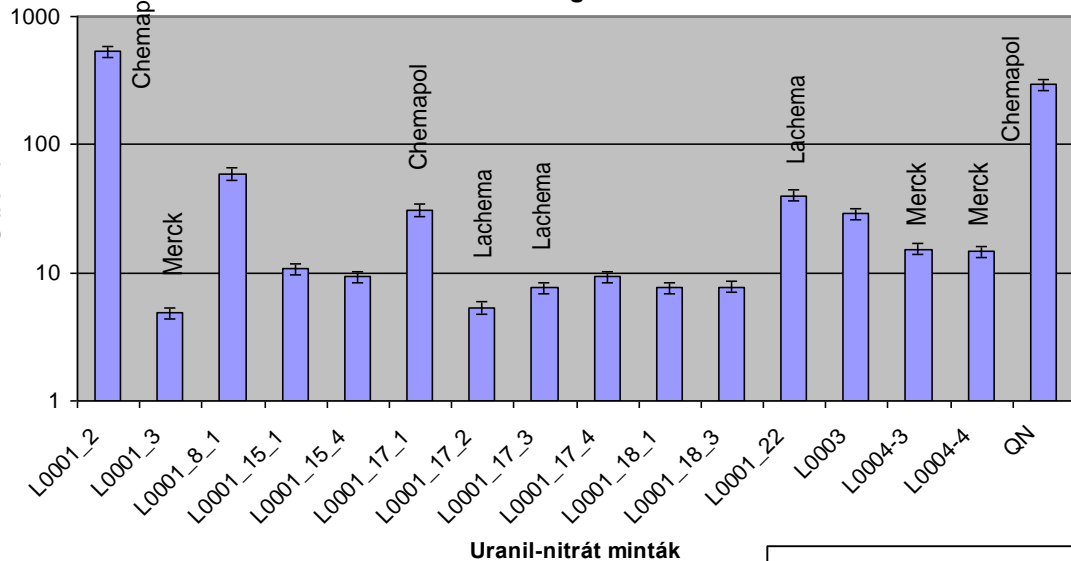
"Analar gyártmányú" uranil-acetátok elemösszetételének
összevetése (ppm)

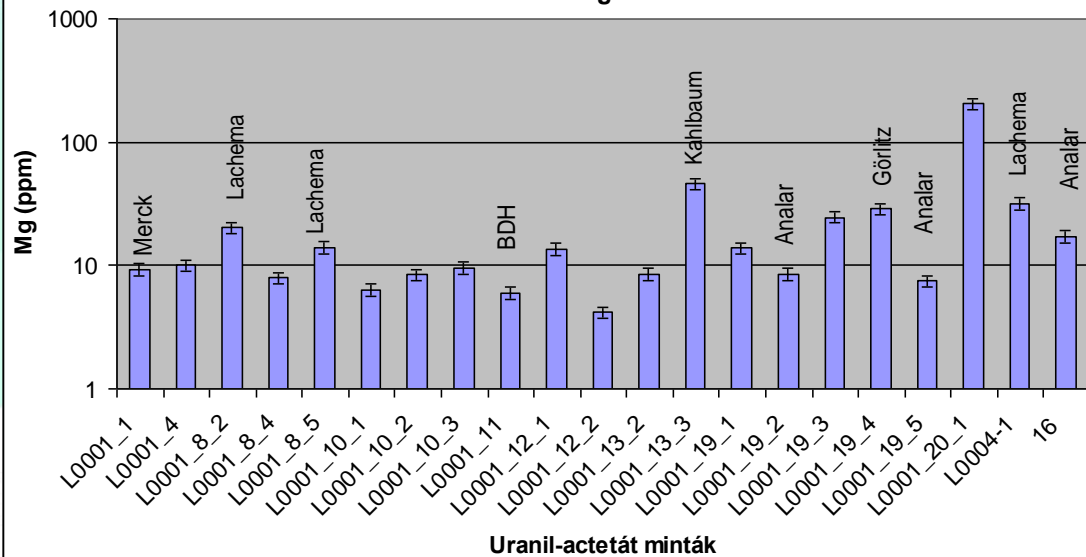

Vizsgálati eredmények: ICP-MS eredmények – szennyező elemek

Uranil-nitrátok Mg-tartalma

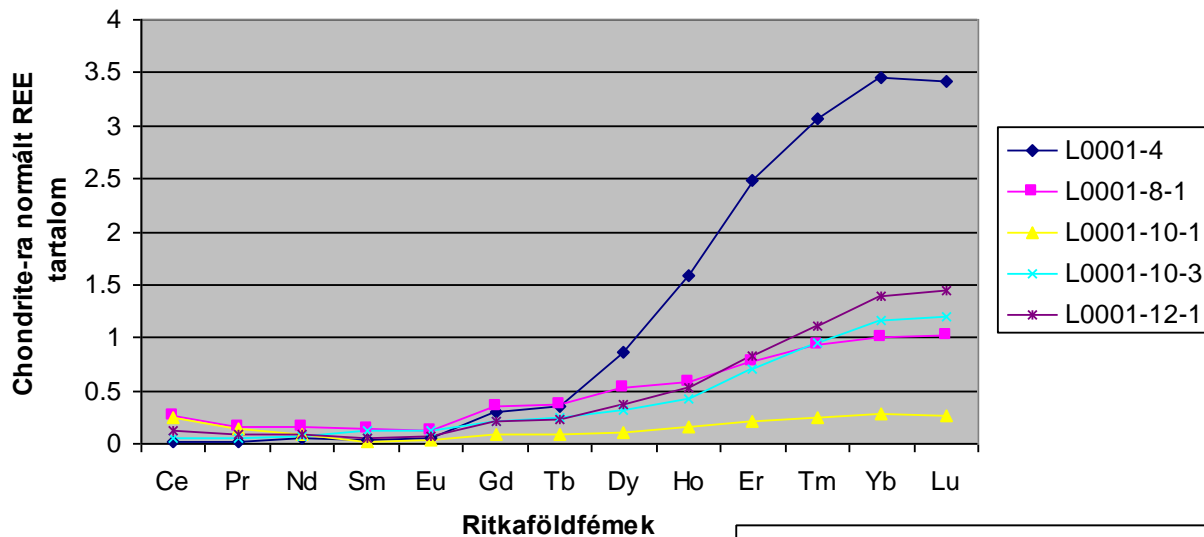

Uranil-acetátok Mg-tartalma

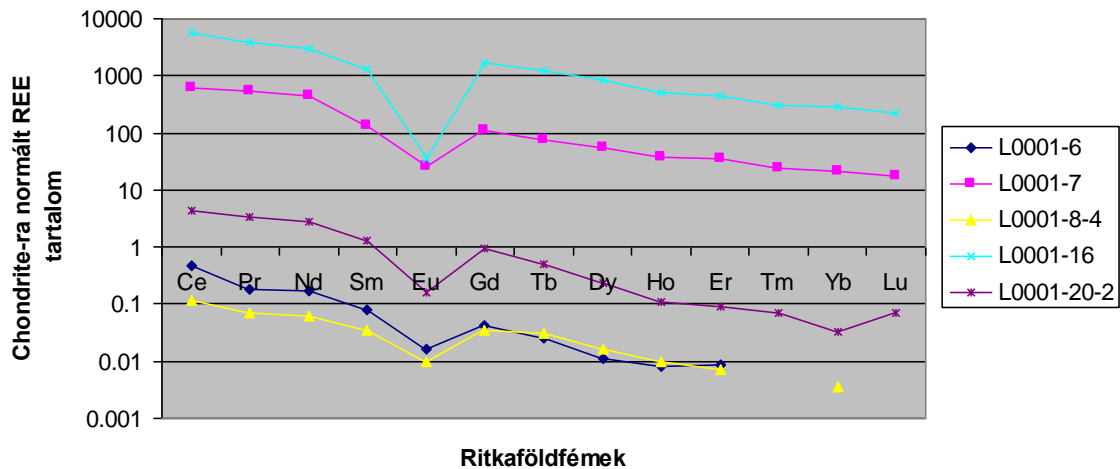

Vizsgálati eredmények: ICP-MS eredmények – REE profilok

REE profilok

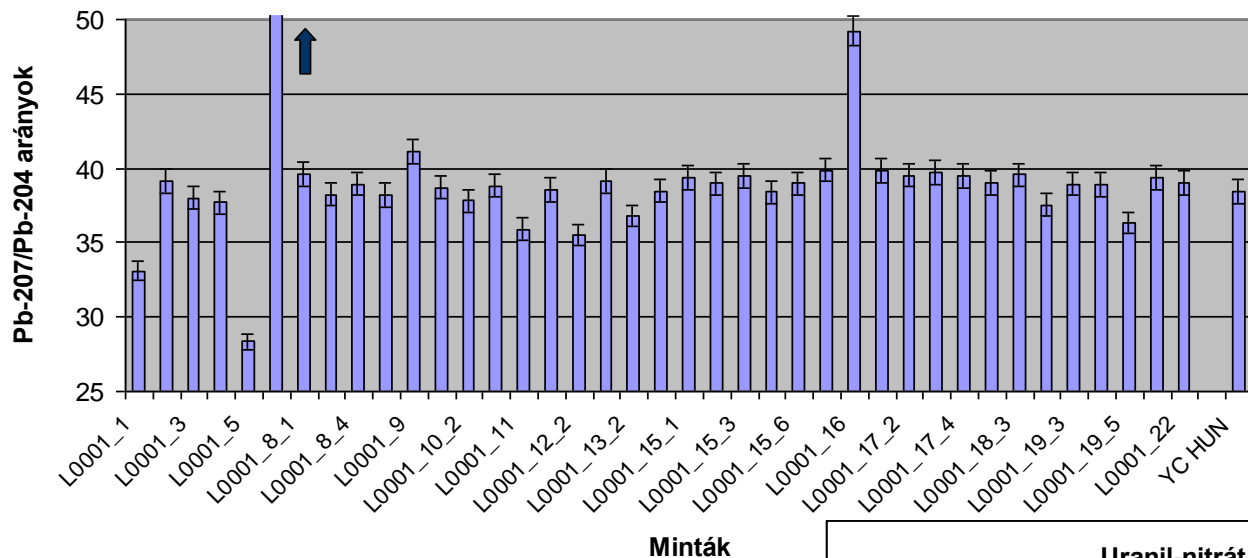
REE profilok

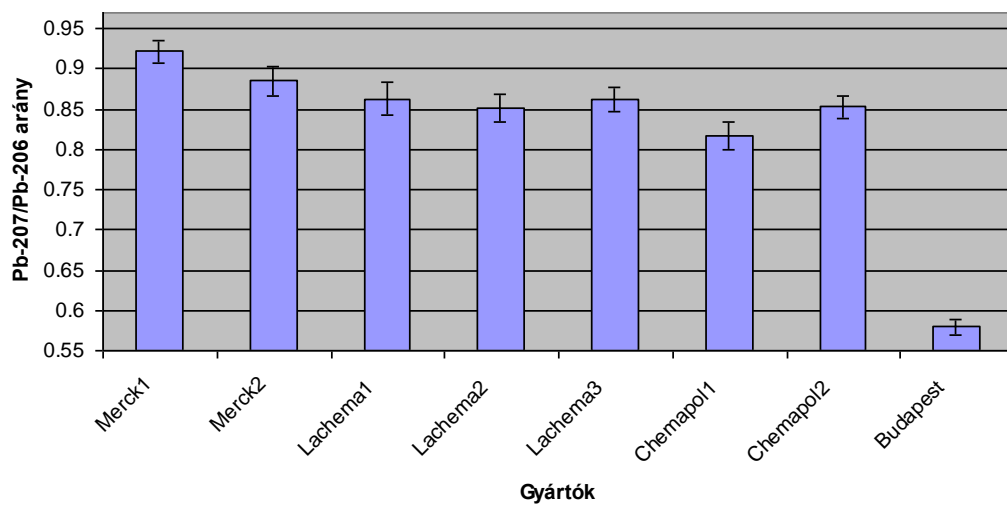

Vizsgálati eredmények: ICP-MS eredmények – Pb arányok

Pb-208/Pb-204 arányok

Uranyl-nitrát minták Pb-207/Pb-206 aránya

Vizsgálati eredmények: ICP-MS eredmények – gyártási idő

Minta neve	Gyártási ideje	68%-os konf. (év)	95%-os konf. (év)
L0001_1	1971.02.01	1,16	2,32
L0001_2	1970.10.26	1,31	2,61
L0001_3	1978.07.14	1,07	2,12
L0004_3	1970.10.10	0,9	1,78
L0004_4	1967.11.08	0,9	1,8
QN000208	1973.07.14	0,92	1,83
16	1968.12.25	1,06	2,1

REFERENCIA ANYAGOK

cmx4_1	2005.02.03	0.21	0.41
cmx4_2	2005.01.16	2.27	4.52
cmx4_3	2003.04.25	0.26	0.52
RRA	2003.09.25	0.35	0.7
RRB	2004.07.28	0.29	0.58

REFERENCIA	Gyártási idő
RRA (2010)	2003.03.01
RRB (2010)	2004.01.01
cmx4 (1)	2005.01.01
cmx4 (2)	2004.10.01
cmx4 (3)	2002.10.01

Vizsgálati eredmények: Következtetések

Az anyagok valódi eredetének meghatározása nem volt eredményes. Oka: a dobozok felirata alapján kevés gyártóról van információ, ezért statisztikai okokból egyértelmű összefüggéseket nem lehet levonni az adatok kis száma miatt

Megkülönböztetési nehézségek:

a különböző évjáratokból származó anyagok, ahol az egyes gyártási sarzsok származhatnak más-más gyártási alapanyagból egyes gyártók használhatják ugyanazt a kiindulási alapanyagot és/vagy ugyanazt a gyártástechnológiát

Szükség lenne:

- az egyes gyártók technológiai eljárásaira, akár több évtizedre visszamenőleg
- a gyártói beszállítók és alapanyag beszerzés adataira, gyártási idők és sarzsok adataira

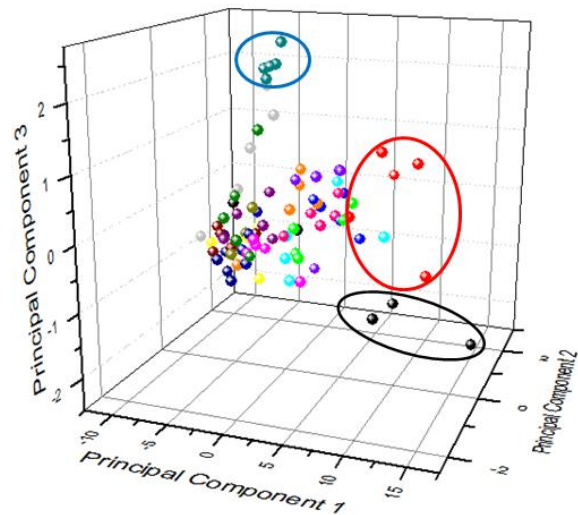
Ilyen gyártói adatbázis nem elérhető.

Gyártástechnológiája sok esetben gyártói titok.

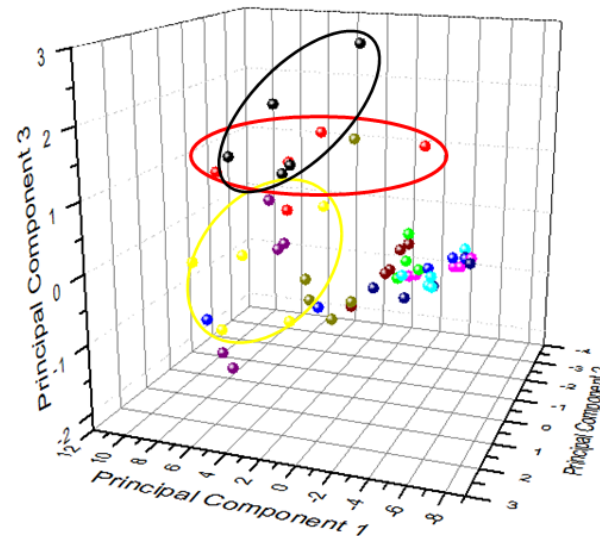
Néhány gyártó már nem létezik és adatai már nem elérhetők.

LIBS ujjlenyomat spektrumok felvétele és azok kemometriás összevetése

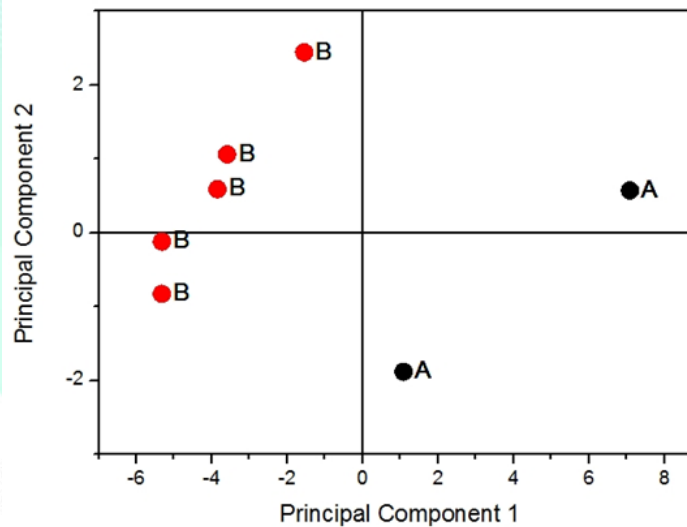
uranyl-acetát PCA

uranyl-nitrát PCA

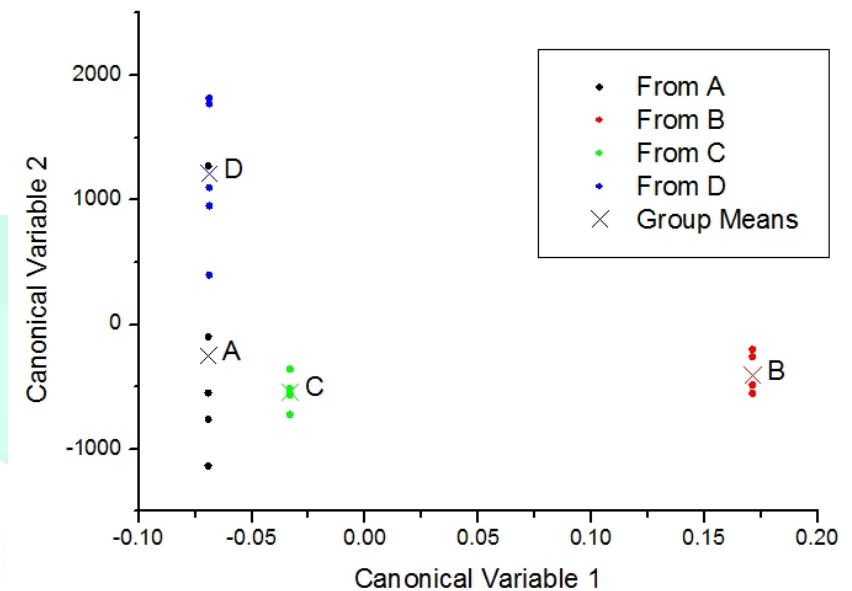
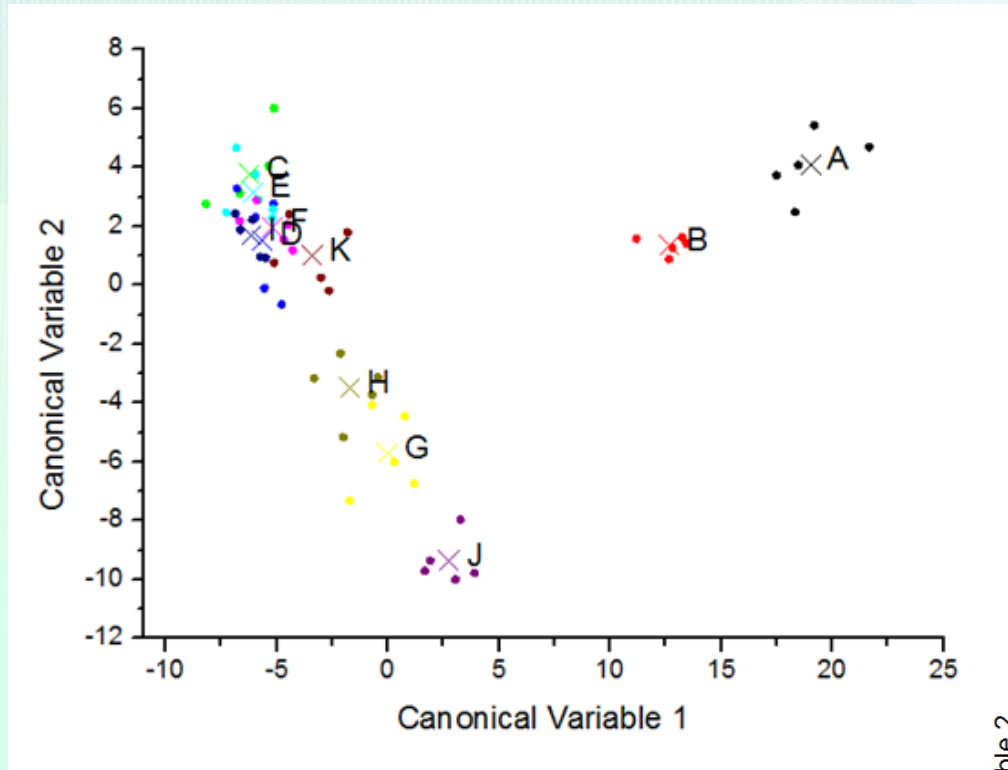

uranyl-szulfát PCA

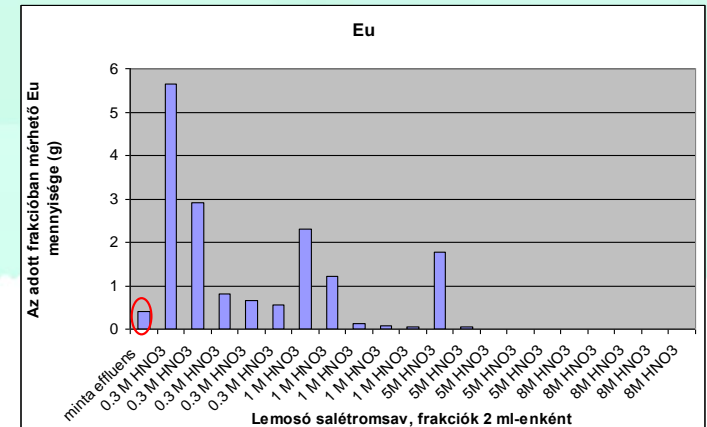
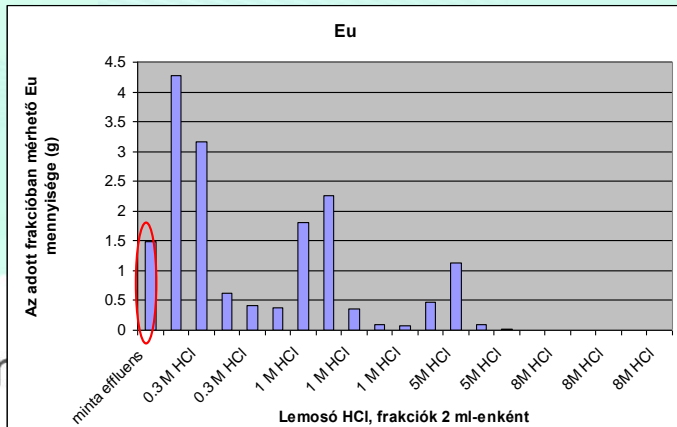
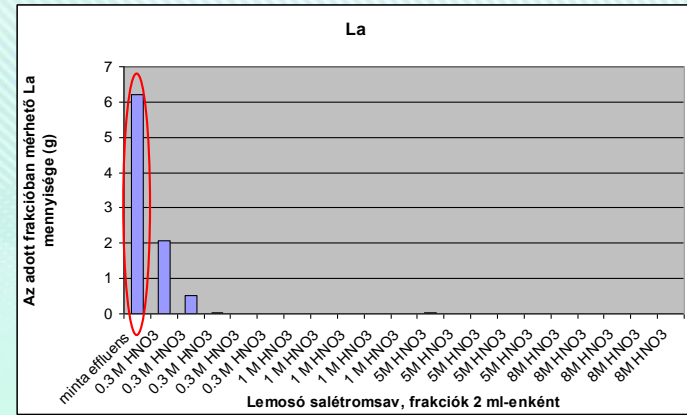
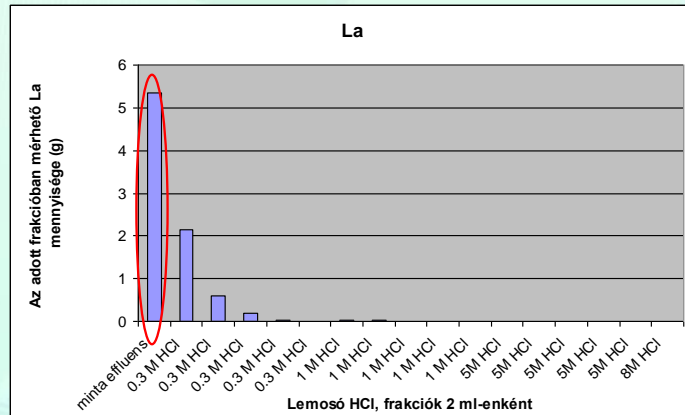
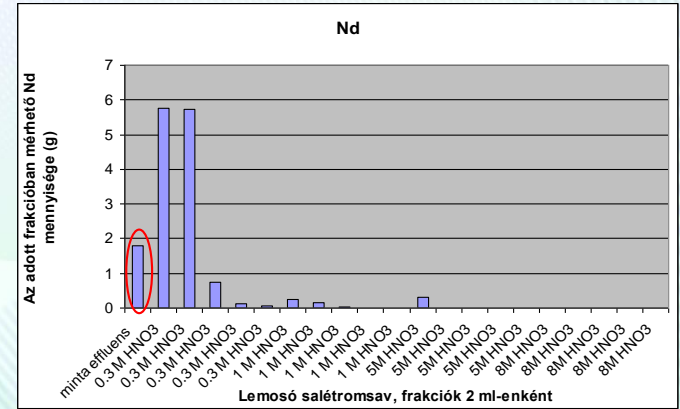
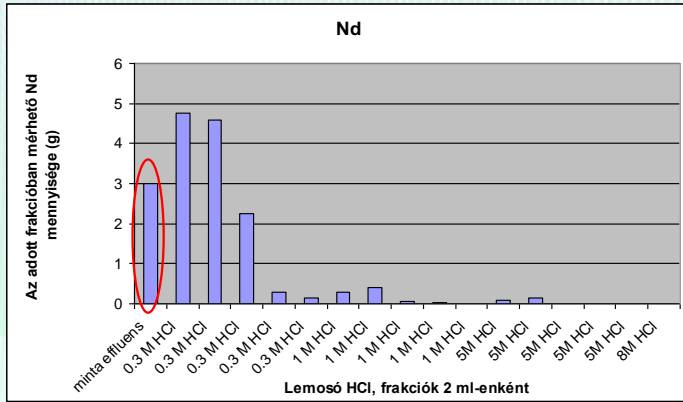

LIBS ujjlenyomat spektrumok felvétele és azok kemometriás összevetése – diszkriminancia analízis

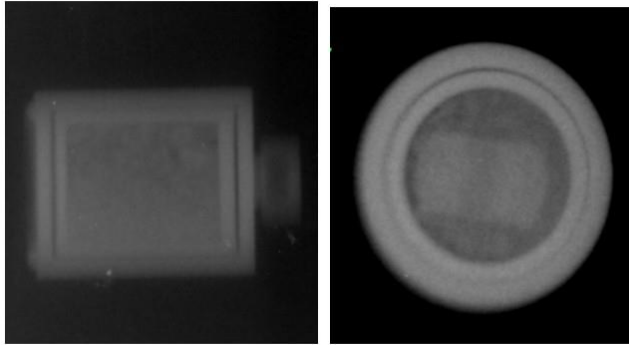
Módszerfejlesztés ritkaföldfém-profilok pontosabb meghatározásához

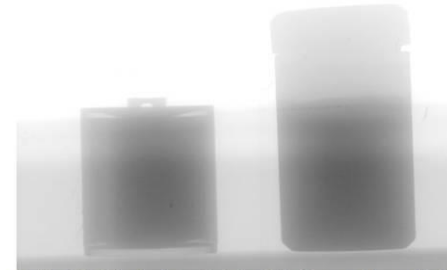
PuBe források eredetmeghatározása

A LINAC fékezési sugárzásával készített felvételek

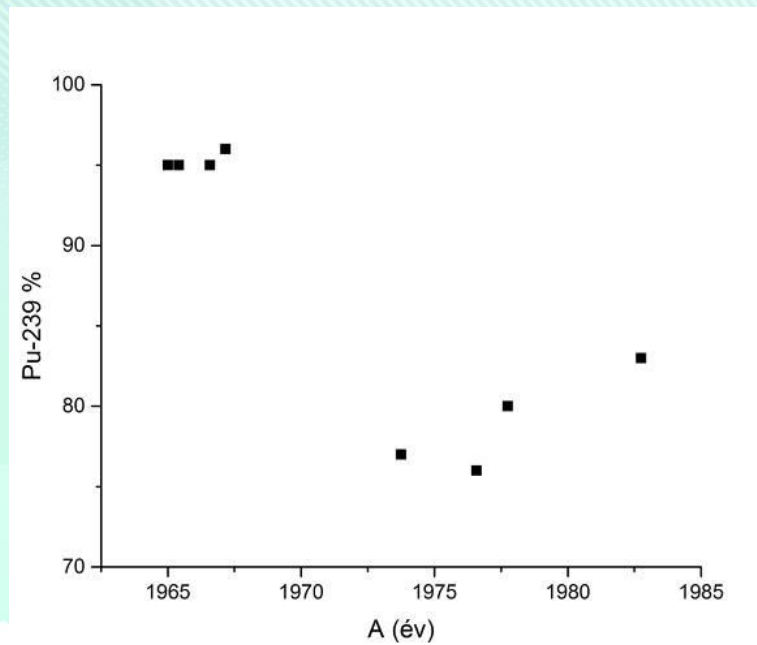
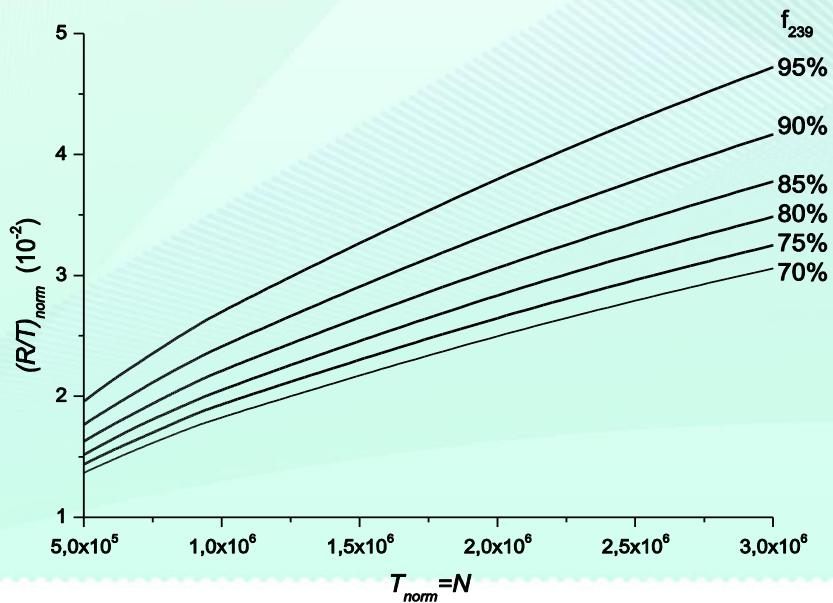

PuBe 407

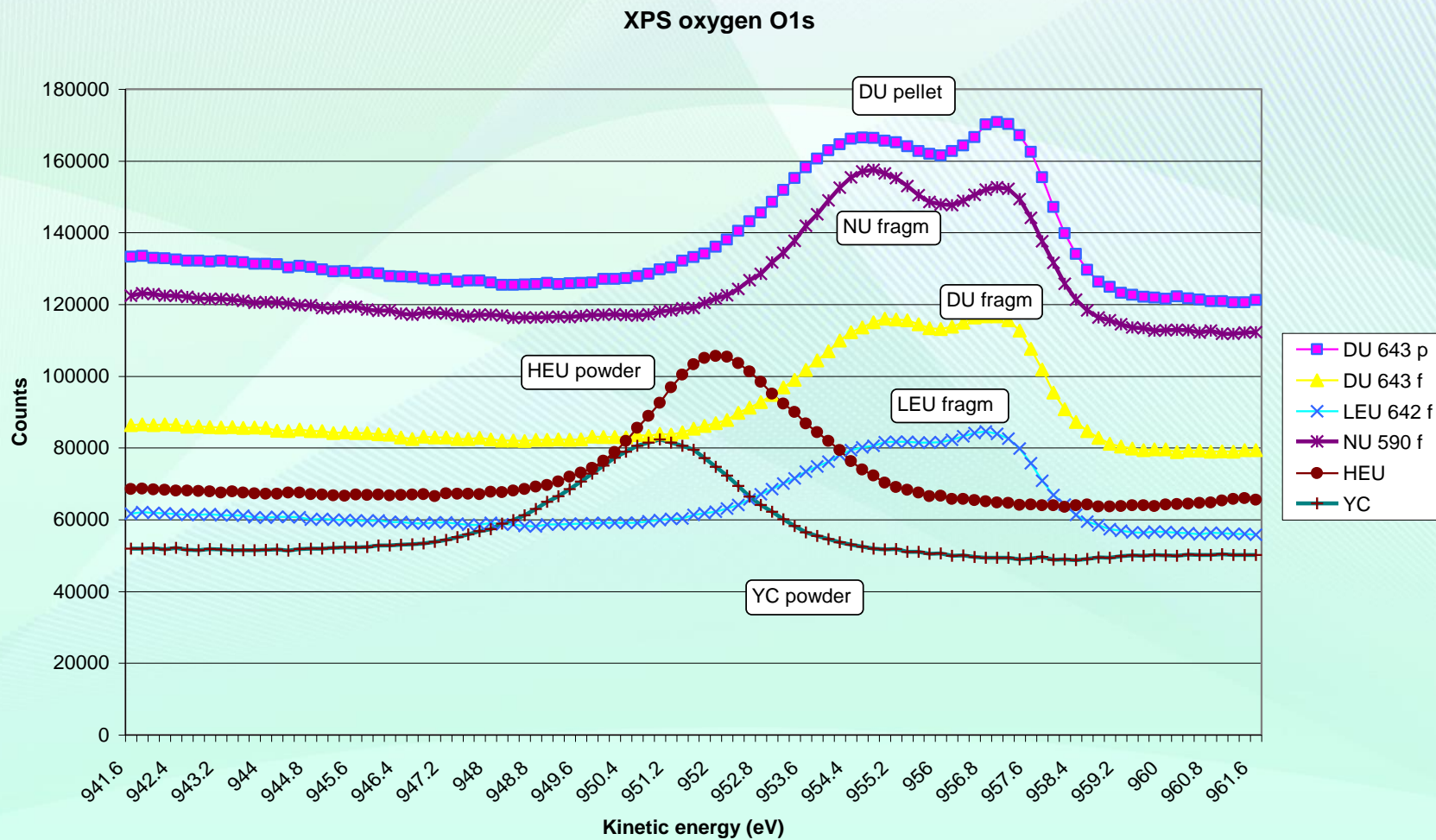
Az AEKI röntgenberendezésével készített felvételek

PuBe 701 (balra) és PuBe 479 ólomtokban (jobbra)

XPS és AES technikák nukleáris törvényszéki analitikai alkalmazása

Összefoglalás

- A nukleáris törvényszéki analitikai könyvtár adatbázisának fejlesztése, a program finomítása és tesztelése az adatok betöltésével
- Új típusú nukleáris anyagok elemzése (pl. uranil-nitrát, uranil-acetát, valamint U- és Th-tartalmú laboratóriumi vegyszerek)
- PuBe források lehetséges eredetjelölő paramétereinek vizsgálata
- Új módszer fejlesztése a ritkaföldfémek elválasztására
- Új típusú eredetjelölő paraméterek bevezetése LIBS és XPS/AES vizsgálatokkal
- Kemometriai módszerekkel minták csoportosítása, eredet elkülönítés céljából - LIBS spektrumokra alkalmazva

Jövőbeli terveink

- A gyártói és gyártástechnológiai információk széleskörű felkutatása és begyűjtése
- Ismert gyártóval és gyártási paraméterekkel rendelkező „referencia” anyagok beszerzése és elemzése
- Kemometriai módszerek kiterjesztése az ígéretes eredetjelölő paraméterekre
- A kemometriai adatelemzés beintegrálása az NNFL könyvtárprogramba

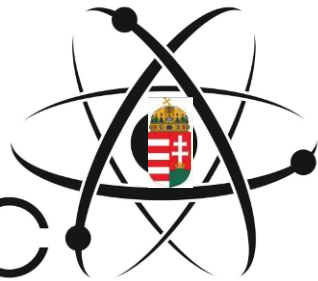
Köszönetnyilvánítás

Szeretnénk köszönetet mondani Dr. Bíró Tamásnak (MTA EK) és Dr. Surányi Gergelynek (MTA Geofizikai Kutatócsoport) a hasznos szakmai tanácsokért, információkért, számításokért és a munkához nyújtott nélkülözhetetlen segítségükért. Köszönet illeti Dr. Galbács Gábort és csapatát (SZTE) a LIBS mérésekért és kemometriai elemzésért, valamint Bátor Gergőt (Pannon Egyetem) és Fél Kornélt (MTA EK) a könyvtár programjainak finomhangolásáért, az adatok betöltéséért és a program teszteléséért. Köszönet illeti Gonter Katalint (MTA EK) az elektronmikroszkópos mérésekért, Koczog Évát (MTA EK) az FTIR mérésekért, valamint az MTA EK SBL tagjait (Fél Kornél, Henn Bernadett, Táló Katalin, Dr. Völgyesi Péter, Bartha Hajnal, Dr. Kocsonya András, Dr. Lakosi László, Dr. Hlavathy Zoltán) igen hatékony munkájukért és az energiájukért, amit abba fektettek, hogy ez a jelentés elkészülhessen.

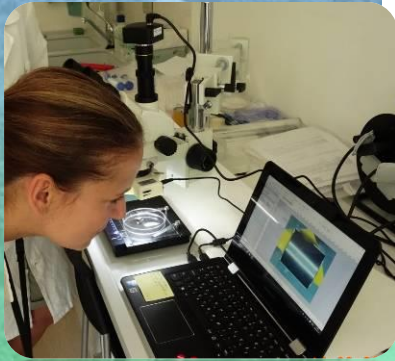

NUCLEAR FORENSIC LABORATORY

Köszönöm a megtisztelő figyelmet!

CRIME SCENE DO NOT CROSS